

Mgr. Olga Pavlova: Teorie petrifikovaných světů na příkladu antiutopické a dystopické literatury

(disertační práce z oboru Obecná a srovnávací literatura (komparatistika))

(posudek školitele)

Mgr. Olga Pavlova splnila všechny studijní povinnosti doktorského studijního programu a jako závěrečný výstup tohoto studia předložila disertační práci, která dle mého názoru zcela splňuje nároky kladené na práce podstupované k obhajobě.

Mgr. Olga Pavlova nastoupila do doktorského studia oboru Obecná a srovnávací literatura (komparatistika) 21. 9. 2011, práci odevzdala v prosinci 2018; disertační práci tedy odevzdává k obhajobě v 7. roce studia. Předtím absolvovala magisterské studium oborů Čeština pro cizince zde na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (2011). V průběhu doktorského studia se průběžně podílela na výuce v rámci ústavu; V průběhu doktorského studia průběžně a produktivně publikovala v oborových recenzovaných časopisech (*Slovo a smysl, Slavia, Česká literatura*), v odborných časopisech a sbornících z konferencí. Zúčastnila se i řady mezinárodních konferencí, konaných jak v ČR, tak i v zahraničí. Ocenění hodná je i její práce na grantu uděleném UK v Praze: (Ne)možné světy. Utopické a antiutopické prostory v politické a literární teorii (Program: Grantová agentura UK, Nositel: UK, Poskytovatel: Univerzita Karlova, trvání projektu: 01.01.2014 - 31.12.2015) Její soupis publikační, badatelský a prezentační činnost tak plně dokládá její zapojení do literární vědy a je zcela v souladu s předpoklady, které má uchazeč o titul PhD, splňovat.

Předložená disertační práce je jako syntetizující přístup k tématu dystopie stavěna na dvou principech. Tím prvním je potřeba vyjasnit definici žánru, v jehož případě dochází často k synonymnímu používání různých pojmů (dystopie, antiutopie), tím druhým je konkrétní analýza literárního materiálu, jenž má ukotvit obecné teoretické uvažování do literární praxe a průběžně modelovat a korigovat teoretické návrhy. Metodologicky práce vychází z návrhů modelování fikčních světů, jak je představil ve svých teoretických studiích Lubomír Doležel. Autorka se nevzdává ani aspektu literárněhistorického, vycházejíc z předpokladu, že tento typ apelativní či varovné literatury se ve vývoji písemnictví objevuje zhuštěně vždy v okamžicích oněch dějinných momentů, které vykazují rysy totalitarismu a které způsobují, že literatura přebírá či zesiluje funkce, které umožňují, že se stává součástí kritického poznání společenských procesů politické aktuality.

Zmíněnou logiku pak dodržuje i text práce, který začíná analýzou románu J. Zamjatina *My*. Román je nejprve zařazen do kontextu, který podmiňuje jeho vznik, a tedy se stává sociálním fenoménem. Sleduje Zamjatinovu vlastní reflexi práce na románu i dobou reflexi Zamjatinova díla. Klíčem bylo pochopit román jako způsob komunikace s dobovými společenskými procesy, které zpětně ovlivňují jeho podobu či strukturu. Román je tak pro autorku současně výsledkem postupů literárních, a současně důsledkem vlastní situovanosti v konkrétním časoprostoru, či (jak se módně říká) v určitém literárním poli. Ve výkladové

strukturu práce proto předchází tento literárněhistorický začátek teoretické části, neboť je jeho prostřednictvím současně přiblížen žánrový „urtyp“.

Ve vlastní práci pak autorka prokazuje jak podrobnou obeznámenost s literaturou oborovou i schopnost její nelhostejné a produktivní kritické reflexe, tak schopnost důkladné textové analýzy, která je jen ve výjimečných případech odbíhavá (to když je autorka zlákána potenciálem nalezeného významu či jeho souvislostmi), důsledně však setrvávající v tématu.

Přínos autorčiny práce spatřuji nejenom v důkladném výkladovém rámci dystopie a antiutopie, ale především tam, kde si sama zvolila střed svého přemýšlení o tomto typu literatury. Totiž v narativním modelu petrifikovaného fikčního světa. Ten ukazuje nejenom na pevnou žánrovou strukturu, ale současně na schematismus, k němuž literatura, která přejímá funkci sociálně kritického či varovného nástroje, podvědomě tenduje. Ukazuje se, že ačkoliv jsou tyto texty součástí modernistické literatury, tímto rysem s ní kontrastují. Zároveň se ukázalo že „já“ (jako součást klíčové modernistické otázky existence, identity a individuality) je v případě antiutopických románů daleko více záležitostí sociálního souhlasu. Rovněž pak další prvky těchto textů (jak na rovině tématu či motivů) mají mnohem více, než je u modernistických děl běžné, charakter postupně se ustalujícího klišé (narativní čas, specifický kódovaný jazyk, společenská struktura ve fikčním světě dystopické literatury, výstavba zápletky atd.)

Poučená aplikace metody a předložené zkoumání struktury žánru pak umožnily přesnější pojmové rozlišení dystopické a antiutopické literatury; tedy přesně to, co se autorka práce v jejím úvodu zavázala splnit, svojí prací naplnila. A to bez zbytečných zacházek, výkladově přehlednou a jak ve vztahu k adekvátně použité literární teorii, tak s ohledem na explikativní rámce literární historie poučenou formou.

Předložená disertace dle mého názoru zcela splňuje nároky kladené na disertační práce na oboru Obecná a srovnávací literatura (komparatistika) na FF UK, a proto ji **jednoznačně doporučuji k obhajobě.**

V Brně dne 9. 3. 2019

Prof. PhDr. Tomáš Kubíček

školitel